

■ CSONTOS JÁNOS

A jobboldal válságáról érkezett Debreczeni József a Népszabadság pünkösdi számában. Írása alighanem kapóra jött az épp gazdasági megszorító intézkedésekre kényszerülő, korrupciógyanús esetekben furdó, azaz szimultán gazdasági és morális válságban vergődő, hatalomgyakorló baloldalnak. Debreczeni (mint Antall József és Orbán Viktor egyetlen nem baloldali monográfusa) formailag az egyik legkompetensebb elemző, hogy „saját oldalának” kríziséről megnyilvánuljon – vélhetők a szocialista lap szerkesztői; ám nyilván megelégedéssel tapasztalták, hogy ez a mértékadó jobbközép írás nemcsak hajszálra egyezik a balliberális véleményformálók által kifejtett ellenzékkritikák alapmotívumaival, de számos helyen új, radikális elemekkel is gazdagítja azokat. Diagnózisra frontális támadás Orbán személye, politikusi karaktere, illetve a polgári szövetségkötést nem a békejobbors koreográfia szerint elképzelő Fidesz ellen.

„A magyar jobboldal válságban van. A Fidesz nagy csinnadrattával végrehajtott »újraalapítása« és Orbán Viktor »visszatérése« pártja élére a hamis látszat ellenére nem a válságból való kilábalást, hanem annak elmélyülését jelzi. A jobboldal válsága jórészt Orbánéval egyenlő. Abból fakad,

közíró szerint a »roppant indirekt hatalmi bázisok« ellensúlyozása egy partiképes »polgári Magyarország« csupán egy »kontra-posztkommunista« Magyarországhoz vezetett. Úgy véli, a közélet »átpártpolitizálása« megbénította az autonóm intézmények, a civil szféra működését.

Debreczeni nem naiv, csupán szelektív, amikor olyan ügyekben vár önkorlátozást a jobboldaltól, amelyeket a baloldal esetében elképzelhetetlennek tart: »A pozícióit védő baloldal nemcsak a saját hívei, hanem a pártpolitikailag kevésbé elkötelezett rétegek előtt is hatáson bizonygatta, hogy ez a hatalmi politika nem a nyugati posztmodern demokráciák, hanem a keleti posztkommunista féldiktatúrák rokona.« Azaz e logika értelmében a baloldal túlhatalmi pozícióinak védelme nyilvánvaló rágalmozás által is természetes, míg a rágalmozás ellen védtelen, megvádolt »kontra-posztkommunistáknak« még azt is szeméreti veti, hogy sikerült az információs túlhatalmat gátlástalanul bevető ellenzéknek besározni őket. Nem hihető, hogy Debreczeni ne tudná: az »egész pályás letámadás« nem azt jelenti, hogy félrúgjuk a lefektetett játékszabályokat, hanem azt, hogy messzemenően élünk a szabályok adta lehetőségeivel. Ha ezt az Orbán-kormány rosszul kommunikálta, a pártpolitikailag kevésbé elkötelezett rétegeknek, akkor a hiúság bűnébe esett: elhitte,

Gyurcsány Ferenc felépítése nyíltan az orbáni receptet követi: még a »vidéki srác feljön Pestre, és szédítő karriert csinál« sémája is egyezik.

Debreczeni félreérti a pilisi »nosztalgia-kormányulást« is. Parlamentpótló fórumnak gondolja, elfelejtve egy apró tény: a generális lelki válságba került jobboldali szavazótábor személyesen Orbán Viktor tartja össze. Orbánt nyilván nyomasztja ez a túlméretezett személyes felelősség, ezért demonstrálnia kell: nemcsak ő van, továbbra is létezik egy csapat. Súlyosabb csúsztatás az athéni egyezmény aláírásának kérdése. Nem kizárólagosan »merült fel« Mádl Ferenc szignójának kérdése, hanem kiegészítőlegesen: nem Medgyessy helyett, hanem Medgyessy mellett. Mint ahogy arra más csatlakozó ország magától értetődően módot talált. Orbán nyilvánvalóan az alkotmányra gondolhatott, amikor »a nemzet egységét« jelképező államfő hivatalos szignója mellett »lobbizott«.

Itt a közíró irracionális terepre téved: Orbán Viktor politikai teljesítményét összemossa »rajongótáborának« viselkedésével. Holott a »virtuális miniszterelnöki szerep« nem egyéb, mint annak a két ténynek az egybeesése, hogy a leköszönt kormányfő egyben kihívó is. Ilyesmire nem volt precedens a rendszerváltozás óta. Debreczeninek eszébe sem jut, hogy Orbánt a személyes ambíció

Pozsony-barát elemzők sem nevezhetnék ideálisnak, nem lehet nem felfedezni a párhuzam mögött azt a spekulációs modellt, miként lehetne mégis inkább Dávid Iblolya a miniszterelnök. S hová kasság kell ahhoz is, hogy a Fidesz »újraalapítása« mögött ne fedezzük fel: Orbán nem a szlovák, hanem a jól bevált német kereszténydemokrata szövetségi modellt tartja követhetőnek.

Debreczeni (és a Kossuth téri kulturált népgyűlés láttán a »fasizmus lelki igényéről« vizionáló baloldal) azt is fájlatja: olyan legitimáció szerezhető a máskülönb alkatmányos köztéri politizálás révén, amely nem a választásokhoz köthető. (Hogy Orbán mellékesen nagyobb választási legitimációt, több voksot szerzett 2002-ben, mint akár 1998-ban, e fölött a közíró nagyvonalúan el-siklik.) Debreczeni osztozik Eörsi István nézetében, hogy a »túl népes« demonstrációk és a polgári körök nagy száma egy rossz emlékező »vezérkultusz« jegyeit mutatják. Ám a spontán »bibói kis köröket« hiányolni a polgári körökből maximalista elvárás. Belátható, hogy »felülről« létrehozni polgári köröket nem lehet: itt egy spontán cselekvési vágy és egy szervezeti ajánlat találkozik össze felülön. Tény, hogy a radikális körök mindig jobban látszanak, mint a mérsékeltek; ám ez minden ilyen szembeállításra igaz. A radikalizmus minden széles tömegmozgalom élő problémája – a baloldalon is az. A radikálisokat mérséklekre inteni felülről akkor lehetne, ha a polgári körök valóban »felülről« lennének létrehozva. Debreczeni »a polgári körök világának« ünnepeit sztárjait név szerint a sajtóklubos konkurenciával azonosítja – ám sokat ront a megítélés tárgyilagosságán, hogy ő maga is »ebben az üzletben utazik«. Itt még az »Antall Józsefénél messze tradicionálisabb jobboldaliságról ismert«, s ezért a Népszava kedvencévé váló Boross Péter is előkerül, aki »fölpép a jelen-séggel szemben«: a radikális jobboldali publicistákat keresetlenül lenyilászta, a »csalódott« Orbánt pedig a »csalódott« Imrédyhez hasonlítja.

A publicisztikai radikalizmust illetően a felek általában két malomban örölnek. A baloldal rendszert megreked a stílusis radikalizmus kritikájánál – akkor az érvekkel érdemben már nem is kell foglalkoznia. Amennyiben viszont radikalizmusnak nevezzük azt is, hogy szépeleg eufemizmusok helyett néven nevezzük a dolgokat, akkor a radikalizmusnak széles körben létjogosultsága van. Ez esetben radikális a nyilasozó és imrédyző Boross éppúgy, mint az alkotmányos görcsöt emlegető Debreczeni. (Utóbbi akkortájt maga is megkapta ezt a jelzőt.)

S ha mindez kevés volna: Debreczeni az új szövetségben szektás jelleget fedez fel: a milliós szavazótábor maga mögött tudó vezető jobboldali erőt a néhány tízezres Hit Gyűlekezethez hasonlítja, s ezt biblikus hangvételű retorikai idézetekkel támasztja alá – figyelmen kívül hagyva, hogy itt egy kereszténydemokrata szövetség tető alá hozásáról volna szó...

Orbán Viktor – miként a HVG címlapján – önmagával fog kezdet, a Fidesz meg végképp vezértárrá vált. Kádár demokratikus centralizmusával szemben Orbáné már jelző nélküli. Debreczeni szerint a cikk elején még »majdnem államférfi« Orbán féktelen cezaromániájában elvesztette az esztét. S ha nem elég a kádári és az imrédyista párhuzam, még egy mélyítés: Orbán a Bethlen István-i tradíció helyett a Gömbös Gyulai-i jobboldali hagyomány örököse. Igaz, ennek nem ő az oka, hanem a kommunizmus negyven éve, amely megszakította a jobboldali kontinuitást: Debreczeni szerint Orbán néppártosodási kísérlete eleve vereségre van ítélve. Antall viszont Bethlent követte – ebből következik, hogy Orbán nem Antallt követi. Antall volt a híd a progresszív bethleni konzervativizmus meg a nyugati jobboldaliság között, de beomlott – ezért pontot építeni is tilos.

Kétséges persze, hogy Antall József meg tudott volna-e felni »a tömegdemokrácia és a tömeg-média korának, az ezredvég posztmodern politikai kihívásainak«. Az a gyanúm, hogy nem: Antall izív-vérig modern politikusi volt, nem pedig posztmodern. Orbán mindkét nyelvet érti (Debreczeni szerint is). Ma viszont úgy tűnik (főleg, miután ilyen rossz politikusi társaságba kevertek), hogy »megrontja és tönkreteszi« a jobboldal esélyeit: táborra »újra militáns, antiliberalis, avított és nemzetközileg szalonképtelen« lesz. Bosszantó, hogy a jobboldali szavazótábor egyáltalán nem »nemzetközi« mércét követ: »Orbán iszonyú súlytalanság a magyar jobboldalra, alternatívája nincs, elfogadottsága óriási«. Pedig milyen szépen eltemette Debreczeni, s milyen sok rétegből hordott földet rá! Nyilván az ostoba magyar nép az oka, ha ennyi »jobbító szándék« dacára is ragaszkodik rögeszméjéhez: »A magyar lélek a vereségre van szocializálva. Nem a győztest, hanem a vesztest szereti. Itt nem a józan és sikeres realpolitikuskoknak van kultusza, hanem azoknak, akik a harcot a bukásig viszik. Nem Bocskáinak, Bethlen Gábornak és Deáknak, hanem Rákóczi-nak és Kossuthnak. Orbánnak is lesz.« Egy évvel a Kossuth-év után, a Rákóczi-emlékévben soha rosszabb átkot...

Orbán Viktor mint Kádár, Imrédy, Gömbös, Kossuth és Rákóczi

attól függ: sorsuk ma még beláthatatlan ideig egybefonódik» – adja meg az alaphangot Debreczeni. Nincs a világon olyan demokratikus pártkoalíció, amely ne mutatna krízisjeleket, ha két százalékkal veszít az urnáknál. Ám Debreczeni megelégedik arról, hogy a tavalyi választásokat a Fidesz az MDF-fel együtt bukta el. Ezután már csak a Fidesz látszatpolitizálásként éreztelt újraalapításáról, illetve Orbánnak a pártelnöki székbe való időzítése (?) visszatéréséről van szó. Hogy ez miért a válság elmélyülése, s miért nem a válság meghaladása – talány. Mindenesetre a közíró egyenlőséget tesz Orbán és a jobboldal között – Orbán »mélyülő« válságával meglepő módon mélyebbre kerül a magára találó ellenzék is. Ám Debreczeni szerint van remény: a »még beláthatatlan ideig« kifejezésbe becsempészett »még« szócska tagadja az örökévalóságig tartó összefonódást. Mennyit kell még fél lábon kibírni? Harminc évet? Negyvenet?

Az írás elején Orbán Viktor piederstálon trónol: »rendkívüli teljesítmény« és »óriási érdemek« tár-sulnak nevéhez. Debreczeni szerint Orbán győzelemre vitte »az Antall halála után árván maradt, szétszórt mezei hadakat«, megteremtette a parlamenti váltógazdálkodás esélyét, nagyot alkotott a nyelvpolitikában. Volt stratégiája, fazont és önbizalmat adott a jobboldalnak, s nemcsak a »korunk Tisza Kálmánja« címre volt esélyes (merthogy mindketten »a túldoldról jöve« tették kormányzóképesse a jobboldalt), de az »államférfi« titulus-ra is. Noha Debreczeni analógiáival és történelem-szemléletével lehet vitatkozni, a lényeg tekintve pontos a jellemzése. Ha itt ér véget Debreczeni írása, aligha kapkod utána a Népszabadság.

Ám Debreczeni írása csak itt kezdődik. Az államférfiúi reményeket a »csalfa« jelzővel illeti (Csokonai-nál »vak« is), s a válság eredetét abban jelöli meg, hogy »tizenöt év kormányzás helyett Orbánnak egynélre csak négy jutott«. A magyarázattal sem marad adós: »A kudarc fő oka a konfrontatív hatalmi politika erőltetése volt.« Debreczeni felrója Orbánnak, miszerint »azt a következtetést vonta le az Antall vezette első polgári kormány vereségéből, hogy a jobboldal a politika hagyományos eszközeivel nem versenyképes az utódparttal szemben, amely több évtizedes diktatórikus múltjából roppant indirekt hatalmi bázist mentett át«. A közíró korábban még »nyomasztó túlhatalmú baloldaltól«, »posztkommunista berendezkedésről«, »utódpartti hegemonizmusról« beszélt – azt vélhetnénk hát: helyeselni fogja Orbán »kiegyensúlyozási« kísérleteit. Nos, nem. A

amit ellenfelei állítottak a fideszes kommunikációs csodafegyverről (Debreczeni is hivatkozott »a baloldal nyelvpolitikai defenzívájára«), miközben a szocialisták már fejdavaszokat küldtek ki, hogy megszerezzék Ron Werbert. Orbán sok mindenért hibáztatható (például hogy nem vitte végbe a beharangozott médiakiegyenlítést, holott e bejelentés minden negatív kommunikációs hozadékát elkönyvelhette), de azért nem, mert magasan iskolázott véleményformálók Sztyálintól Mussolinin át Hitlerig mindennek lehoradtak.

Debreczeni szerint a vereségtől megdöbbent Orbán maig nem tudott szembenézni a kudarc mélyebb okai-val. Itt leiratik a balról súlykolt köz-hely, hogy az Orbán-éra tagadhatatlan gazdasági sikerei az »örökölt jobb kondícióknak« (a Bokros-csomagnak), s nem például a Széchenyi-tervnek meg más gazdaságserkentő intézkedéseknek köszönhetők. Orbánnak »komoly esélye volt, de elrontotta« – summáz Debreczeni. Nos, ha elron-totta, azzal rontotta el, hogy átengedte Medgyessy-nek a kormányrudat. Arról ugyanis hallgat Debreczeni, hogy ez nemcsak az a ciklus volt, ahol jó feltételekkel vették át a gazdaságot, hanem az a ciklus is, ahol jó feltételekkel adták át. A mélyre-pülés már a balliberálisok osztogató-fosztogató egyéves országvezetésének eredménye.

Debreczeni meakupázást, krokodilkönyveket várna Orbántól, holott az exkormányfő úgy érzi: lényegét tekintve most is ugyanúgy kormányozza. Azaz a közíró hazug önkritikára sarkallná Orbánt. Nem azt mondja, hogy Orbán ezt és ezt rosszul csinálta, de nem vállalja érte a felelősséget, hanem a végeredmény ismeretében a »vae victis« ítéletét mondja ki rá. Orbán 2002 áprilisa óta tartó »mély emberi és politikai válságának« lényegében a választási csalás lehetőségének fenntartásából kelle-ne következnie. Debreczeni érzi, hogy ez kevés. Felhossa az örök baloldali sérelmet, hogy Orbán tartózkodik a parlamenti szerepléstől. Nem létezik, hogy ne látna a szerkezeti különbséget: a baloldalon számos »cserezabatos« ember ül, akik nem túl magas színvonalon, de behelyettesíthetők egymással. Mindez az utódpartiság szerves következménye. A jobboldal viszont a rendszerváltozás óta folyamatosszálamisban él. Nem engedheti meg, hogy a kinkeservvel kiválasztódott főstratégia napi politikai csetepatékban koptassa magát. Először találkozzunk egy olyan politikai jelenséggel, aki nem egy ciklusra, hanem ciklusok sorára tervez. A szocialisták kétségbeesett erőfeszítéseket tesznek egy versenyképes politikai karakter előállítására.

ók mellett a közösség által ráruházott kötelesség-érzet is vezérrelheti. »Ami az elmúlt évben a jobboldalon történt, az nem egy nagy formátumú politikai stratégia átgondolt lépéssorozata, hanem egy válságba jutott, megzavarodott lélek ösztönös – és mindeddig sikertelen – öngyógyítási kísérlete« – hangzik a fehér köpenyes kórisme, ami túllépi a jó ízlés határát. Nem az átgondolatlanságra utalok (az volna furcsa, ha egy győzelemre játszó stratégának kész forgatókönyve volna vereség esetére, s válságkezelése mentes volna az ösztönös elemektől), hanem arra, hogy Orbánt keresetlenül a krónikus pszichés és mentális betegség kategóriájába utalja. Emlékezzünk: a cikk elején még »majdnem« államférfiú volt, amely kategóriának fő is-mérve, hogy minden helyzetben képes higgadtan, az ország ügyét szeme előtt tartva mérlegelni és dönteni. Orbánról sok mindent lehet mondani, de hogy ne hideg fejjel számítsa ki mindent, ami ki-számítható, azt nem. Vélhetőleg felmérte: a párt-konglomerátumban tömörülő baloldallal szemben a jobboldalnak csak akkor van esélye, ha hasonlóképpen szövetségbe tömörül. A polgári körök létre-jötté nem egyéb, mint e szövetség választói bázisának kiterjesztése: ajánlat azoknak, akik – mint például jómagam is – elvi okokból meg kívánják őrizni pártkonkviszenciájukat. Debreczeni megis-métli azt a soha senki által nem bizonyított tételt is; hogy Orbán a radikális jobboldal maga mögé állításával »középen túl sok szavazatot veszített«. Az a kijelentése, hogy »a közepet lefedhette volna az MDF kezdeményezte Békejobb«, illuzórikus állítás. Az MDF-nek és a Centrumnak együttesen sem biztos a parlamenti küszöb átlépéséhez szük-séges öt százaléka, de hogy jobboldali többség nem alakítható ki, az bizonyos. A Békejobb léte-zése ily módon – meglehet, szándékai ellenére – a baloldal elemi érdeke.

Debreczeni azt mondja, hogy Orbán nem tanult Antaltól: ő ugye 1990-ben bevette a koalíció-ba a KDNP-t és az FKGP-t, mert belátta, hogy az MDF »egyedül nem tudta volna lefedni a jobboldalt«. Egy ilyen érv még attól is megmosolygató, aki nem Antall- és Orbán-szakértő. Ahhoz nem kellett ugyanis Antall bölcsessége, hogy belássa: az említett pártok nélkül nem tud kormányozni. Ez a választási matematikából következik, és koa-líciókötési kényszernek nevezik. Ugyancsak sántít az is, hogy Debreczeni Dzurindát állítja Orbán elé példaképként, mert ő 17 százalékkal is kormányfő tud lenni, Orbán meg 49 százalékkal sem. Attól el-tekinve, hogy a szlovák politikai viszonyokat a